

Harri Hietala – Mikko Hurmalainen – Keijo Kaivanto

TYÖSOPIMUS JA EHDOT ERITYISTILANTEISSA

Alma Talent
Helsinki 2019

2., uudistettu painos

Copyright © 2019 Alma Talent Oy ja tekijät

Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-3730-4

ISBN 978-952-14-3732-8 (verkkokirja)

Kannen sarja-asu: Heikki Sallinen

Taitto: Marja-Leena Saari

Paino: BALTO print, 2019 Liettua

Anna palautetta kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

ESIPUHE 2. PAINOKSEEN

Olemme kirjoittaneet tämän kirjan sellaisesta näkökulmasta, jossa korostuu sopiminen työsuhteen erityistilanteissa. Olemme poimineet mukaan tilanteita, joissa joudutaan miettimään, mitä sovitaan. Ne voivat tulla vastaan jokaisessa työsuhteessa jossain vaiheessa tai sitten on kysymys täysin poikkeuksellisesta tilanteesta.

Kirjassa on kuvattu myös normaalin työsuhteen elementit, jotka on oltava työsuhteessa silloinkin, kun erityisehdoista sovitaan.

Olemme yhdessä keränneet kokoon näistä erityistilanteista sellaiset, jotka ovat tulleet vastaan omassa kokemuspöyrissämme. Olemme kiitollisia, jos saamme tämän kirjan lukijoilta ja käyttäjiltä palautetta kirjan sisällöstä ja sellaisista erityistilanteista ja erityisehdoista, joita tulisi kirjassa käsitellä. Palautetta, ehdotuksia ja kysymyksiä voi lähettää kustantajan osoitteeseen protoimitus@almamedia.fi.

Emme ole ottaneet tähän kirjaan sopimusmalleja, mallilausekkeita tai malliasiakirjoja, vaan seikat ja perusteet, jotka on otettava huomioon erityisehdoista sovittaessa. Asiakirjamalleja on mm. kustantajamme Yrityksen sopimus- ja asiakirjaoppaassa (2017).

Tässä 2. painoksessa olemme ottaneet huomioon työlaaisäädännössä tapahtuneet muutokset, työehtosopimus- ja sopimuskäytäntöjen muutokset sekä uuden oikeuskäytännön.

Kiitämme kustannustoimittaja Katja Kolulaa erinomaisesta yhteistyöstä tämän kirjan aikaan saamiseksi.

Helsingissä 6.1.2019

Harri Hietala
varatuomari

Mikko Hurmalainen
varatuomari

Keijo Kaivanto
asianajaja, varatuomari

SISÄLLYS

Esipuhe 2. painokseen	5
Lyhenteet	11
Johdanto	13
Miksi kirja on kirjoitettu?	13
Erityisten ehtojen tarve erilaisissa työsopimuksissa ja työsuhteen aikana	13
Kirjan aiheiden käsittely	14
Erityisehtojen käsittelytapa	15
1 Työsopimussuhde vai muu sopimussuhde	17
1.1 Työsuhteen määritelmä	17
1.2 Itsenäinen yrittäjä vai työsuhde	20
1.3 Toimitusjohtajat ja muut johtavassa asemassa olevat	21
1.4 Työn tekeminen omaan lukuun	22
1.5 Lailla säädetty poikkeukset työsopimuslain soveltamis- alasta	23
2 Normihierarkia, työehtosopimusten merkitys ja vakuuttamisvelvoitteet	27
2.1 Työsuhteen normiston soveltamisjärjestys	27
2.2 Tulkintaperiaatteet	28
2.3 Työehtosopimusten vaikutus	32
2.4 Vakuuttamisvelvoitteet	40
2.5 Sosiaaliturva	41
2.6 Työttömyysturva	42
3 Työsopimuksen perussisältö ja laeista suoraan tulevat perustyöehdot	45
3.1 Työsopimuksen vähimmäissisältö	45
3.2 Työnteon keskeiset ehdot työsopimuslain 2 luvun 4 §:n mukaan	46

3.3 Työntekijän työsopimuslaista johtuvat velvollisuudet	54
3.3.1 Yleistä	54
3.3.2 Työntekijän yleiset velvollisuudet	54
3.3.3 Työturvallisuus	55
3.3.4 Kilpaileva toiminta	55
3.3.5 Liikesalaisuudet	57
3.4 Työnantajan velvollisuudet	60
3.4.1 Työsopimuslain yleisvelvoite sekä tasapuolinen kohtelu ja syrjäntäkielto	60
3.4.2 Yhdenvertaisuuslaki	62
3.4.3 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta	70
3.4.4 Palkanmaksua koskevia erityissäännöksiä	75
3.4.5 Työturvallisuus	77
3.4.6 Perhevapaat	78
3.4.7 Opintovapaa ja vuorotteluvapaa	78
3.4.8 Työaikalaki	79
3.4.9 Vuosiloma	85
3.4.10 Lomauttaminen	97
3.5 Työsuhteen päätyminen	103
3.5.1 Yleiset säännökset työsopimuksen päättämisestä	103
3.5.2 Työsopimuksen irtisanominen työntekijästä johtuvasta syystä	108
3.5.3 Työsopimuksen purkaminen	117
3.5.4 Työsopimuksen päättäminen taloudellisilla ja tuotannollisilla perusteilla	127
3.5.5 Työsopimuksen päättämisen erityistilanteet	139
3.5.6 Työsopimuksen päättäminen menettelynä ja perusteettoman päättämisen seuraamukset	144
3.5.7 Työtodistus	149
4 Työsopimuksen tekeminen ja erityisehdot	153
4.1 Aikasidonnaisuus	153
4.1.1 Määräaikainen työsopimus	153
4.1.2 Osa-aikainen työsopimus	157
4.1.3 Vaihteleva työaika – nollatuntisopimus	161

4.1.4	Sijaisen työsopimus	165
4.1.5	Kausityöntekijä	166
4.2	Erityisehto irtisanomisessa (sekatyypinen työsopimus)	167
4.3	Ikä ja sen vaikutus työsopimussuhteeseen	168
4.4	Koulutus	170
4.4.1	Harjoittelija	170
4.4.2	Oppisopimus ja koulutusopimus	171
4.4.3	Opintovapaa	174
4.5	Lähipiiri	177
4.5.1	Perheyritys	177
4.5.2	Lähisukulainen työsuhteessa	179
4.6	Työn itsenäisyys ja vastuu	180
4.7	Työskentelypaikka	185
4.7.1	Etätö	185
4.7.2	Kotona tehtävä työ	189
4.8	Työnjohto-oikeus	190
4.9	Työaikajärjestelyt	194
4.9.1	Työaikapankista sopiminen	194
4.9.2	Liukuva työaika	199
4.9.3	Keskimääräisestä työajasta sopiminen	200
4.10	Ammatin luonne	203
4.11	Kansainvälisyys	211
4.12	Tulossidonnainen työsopimus	222
4.13	Riskien hallinta	224
4.13.1	Kilpailukielto	224
4.13.2	Salassapito	228
4.13.3	Vähimmäispalveluaika	232
4.13.4	Kustannusvastuu ja kustannusriskit	233
4.13.5	Testit	234
4.13.6	Veroriskit	235
4.13.7	Sähköposti	235
4.13.8	Tietosuoja	237
4.13.9	Rekrytointikielto ja houkuttelukielto	238
4.13.10	Työsuhdekeksinnöt	239

4.13.11	Tekijänoikeudet	240
4.13.12	Koeaika	241
4.14	Työn vähentyminen	246
4.15	Poissaolot	246
4.16	Yritysjärjestelyt	261
4.17	Rahoitus	269
4.17.1	Apurahatyöntekijä	269
4.17.2	Ulkopuolinen rahoitus työsuhteessa	271
4.18	Työsuhteen päättymisen ja työsuhteen ehtojen muuttaminen	273
4.18.1	Työsuhteen päättymissopimus (mm. eropaketti-sopimus)	273
4.18.2	Irtisanomisaikaa koskeva sopimus	274
4.18.3	Eläkejärjestelyt	276
4.18.4	Osa-aikaistaminen	277
4.18.5	Koulutuksesta ja valmennuksesta sopiminen	278
4.18.6	Työsuhteen ehdon muuttamisesta sopiminen	279
4.18.7	Työvelvoitteesta sopiminen irtisanomisaikana	282
4.18.8	Korvauksista sopiminen	283

Liite

Työsopimuslaki 26.1.2001/55	285
-----------------------------	-----

Oikeustapaushakemisto	313
------------------------------	------------

Asiahakemisto	317
----------------------	------------

JOHDANTO

Miksi kirja on kirjoitettu?

Kirjassa käsitellään normaalin, kokoaikaisen ja toistaiseksi voimassaolevan työsopimuksen periaatteet ja siitä poikkeavat tilanteet. Ne voivat aiheutua työtehtävistä, olosuhteista, alaan ja ammattiin liittyvistä erityispiirteistä, vastuista ja riskeistä, tilapäisyydestä, aikasidonnaisuudesta, työn järjestelyistä, etuuksista, poissaolosta työstä, työkykyisyydestä tai lainsäädännöstä. Kirjassa käsitellään myös työsopimuksen ja muiden työn tekemistä koskevien sopimusten välistä rajanvetoa.

Suuri osa työsuhteita koskevaa kirjallisuutta käsittelee pääosin normaalia työsopimusta tai sitten tiettyä osaa erityisiä sopimisen tilanteita. Tähän kirjaan on pyritty kokoamaan laaja kirjo tilanteita ja työsuhteita, joissa sovitaan erityisistä ehdoista.

Kirja on kirjoitettu työnantajille ja työntekijöille, jotka joutuvat pohtimaan erityisten ehtojen tarvetta suhteessa ns. normaaliin työsuhteeseen. Tällaisia tilanteita voi tulla vastaan niin suurissa kuin pienissä yrityksissä. Työsopimusta solmittaessa, työpaikan vaihtotilanteissa ja työsuhteen muutostilanteissa tai työsuhteen päättymistilanteissa voi tulla vastaan tarve sopia erityisistä tai vain määräajan voimassa olevista ehdoista.

Eryisten ehtojen tarve erilaisissa työsopimuksissa ja työsuhteen aikana

Kirja sopii myös niille henkilöille, jotka neuvovat ja antavat asiantuntijapua niin työnantajille kuin työntekijöille. Kirjassa kuvataan normaalin työsopimuksen ehdot ja siitä poikkeavat tilanteet erilaisissa työsuhteissa.

Kirjan on tarkoitus antaa apua kiperiin sopimustilanteisiin. Työlainsäädännössämme on paljon tilanteita, jotka on jätetty sopimisen varaan. Tällainen tilanne voi tulla vastaan työsuhteessa kuten esimerkiksi sopiminen kunnallisista luottamustehtävistä, omaishoitajalle annettavasta vapaasta tai osatyökykyisenä työskentelemisestä.

Kirjan aiheiden käsittely

Ennen erityisehtojen käsittelyä kirjassa käsitellään ensiksi työsopimus-suhteen tunnusmerkit ja rajanvetoa muihin sopimussuhteisiin, joihin ei sovelleta työsopimuslakia. Toiseksi käsitellään normihierarkia, työehtosopimusten merkitys ja vakuuttamisvelvoitteet. Kolmanneksi käsitellään työsopimuksen perussisältö ja laista suoraan tulevat perustyöehdot. Neljäntenä kokonaisuutena käsitellään työsopimuksen tekeminen ja erityisehdot.

Erityisehdot on jaettu aiheiden mukaan seuraavasti:

- aikasidonnaiset ehdot
- erityisehdot irtisanomisessa
- iän vaikutus erityisehtoihin
- koulutukseen liittyvä sopiminen
- lähipiirin vaikutus
- työskentelypaikan vaikutus sopimiseen
- työnjohto-oikeus
- työaikajärjestelyihin liittyvä sopiminen
- ammatin luonne ja työsuhteen ehdot
- kansainväliset työsuhteet
- tulossidonnaisuus työsuhteessa
- riskien hallinnasta sopiminen
- työn vähentymistä koskeva sopiminen
- poissaoloihin liittyvä sopiminen
- yritysjärjestelyt ja sopiminen
- rahoitus ja työsuhde
- työsuhteen päättymisen ja työsuhteen ehtojen muuttaminen.

Erityisehtojen käsittelytapa

Erityisehtojen kohdalla ei enää käsitellä uudestaan kaikissa työsopimuksissa olevia elementtejä, vaan erityisehdoista tuodaan esiin seuraavat seikat siltä osin kuin niitä on tarkasteltavassa asiakokonaisuudessa:

- milloin, mitä ja miten ehdolla on merkitystä sopimisessa
- lain määräykset ja mahdolliset työehtosopimusmääräykset
- sopimuskäytäntö
- oikeustapaukset
- vinkit erityisehdon käyttöä varten
  - mitä voi sopia ja kannattaa sopia
  - mitä on vähintään sovittava
  - mitä ei voi sopia.